

Undervisningsopplegg om familien Mahler

Temaer: Omførselshandel, migrasjon, arbeidsliv, holocaust, andre verdenskrig, antisemittisme, etablering.

I undervisningsopplegget følger elevene familien Mahler, fra far Simons innvandring til Sverige og Norge, og fram til sønn Seliks deportasjon fra Norge i 1942. Historien blir fortalt både makrohistorisk og mikrohistorisk, ved at Mahler-familien knyttes til større historiske hendelser i Europa. Opplegget er basert på kompetansemål i historiefagene, men metodene og oppgavene trekker inn kunnskap fra andre fagområder, som norsk og samfunnsfag.

1 Bildeanalyse av familiebilder av familien Mahler og familien Leimann. Redegjør for bildenes denotative betydning og opphavssituasjon, og gi en tolkning av bildene. Spørsmål til bildet:

- Hva ser du på bildet? Hva er i bakgrunnen og forgrunnen, hva er blikkpunktet på bildet?
- Hva slags bilde er dette? Fotografi, maleri?
- Når ble bildet til?
- Hvorfor tror du bildet ble tatt?
- Hvilke assosiasjoner skaper bildet hos deg?
- Hva kan bildet fortelle om tiden det ble til i?

2 Les teksten om omførselshandel på [jodiskefotspor.no](https://www.jodiskefotspor.no):

<https://www.jodiskefotspor.no/artikel/omforselshandel>

Svar på repetisjonsspørsmål:

- Hva er en omførselshandler? Hva gjorde de?
- Hvorfor ble mange av de jødiske innvandrerne omførselshandlere?
- Når kom de første jødiske innvandrerne til Norge?
- Hvilke utfordringer var forbundet med å være omførselshandler?

3 Les utdragene fra “Lyadar Labans selvbiografi”, skrevet av Simon Mahler.

“Da jeg var 17 år gammel reiste jeg til Sverige, og jeg fikk adgang til landet. Jeg begynte straks med tungt arbeid. Jeg gikk fra dør til dør og hadde en tung bær å bære på. Jeg fikk vondt i alle ledd av å arbeide tungt dag og natt. Slik tilbrakte jeg åtte år av mitt liv; - jeg led av sult og kulde, og jeg var lei av livet.

Jeg vandret over mark og eng. Landskapet besto av dype skoger. Jeg gikk i regn og kulde for å tjene litt penger. Når jeg hadde en god dag, gikk det på helsa løs, og jeg var hele tiden redd for at landfiskalen skulle beslaglegge mine varer.”

“Jeg blir liggende tankefull hele natten: Å være i Sverige er for meg svært uheldig. Jeg kommer fra ærlige foreldre. Sverige har berøvet meg både jødedom og ærlighet. Den svenske Laban glemmer å bruke bederemmer og bedesjal. Det blir umulig for dørselgeren å ivareta sin jødedom. Hvis man skal gjøre det må man sulte hver dag. Mennesker rømmer fra Russland til Sverige som om det var ild løs, og risikerer liv og helse, mens man sleper seg avgårde om natten bærende på sine eiendeler.”

“I Norge kan jeg handle uten frykt; lensmannen kommer ikke til å ta fra meg varene. Å, hvor det er godt å ikke måtte skjelve hele tiden. Jeg trenger ikke miste motet på å tjene penger... Jeg kan handle fritt, og har tillatelse til det. Det går bra for meg og jeg kan ha med gave til lensmannen. Det var utrolig for meg at det var lov å handle i Norge.”

“Selgeren Laban har ikke annet valg enn å vandre omkring fra tidlig morgen til sen kveld med en tung bær på ryggen. Folk synes synd på ham, og tror han er en tulling. Han går fra dør til dør som en fattig stakkar som har endeløs elendighet. Når han kommer inn i stua, får han ikke bli der lenge. Verten kommer ut og skriker opp: ‘Hva gjør du i mitt hus?’ Man hører ordene: ‘Du jøde hvorfor bedrar du hele verden. Du selger gamle og morknede varer’, og man mister motet.”

“Overalt ble jøder forfulgt. Å være jøde var forbudt i Spania. Navnet “Jøde” ville man utrydde med vold. Alle vet om den spanske inkvisisjonen. Den var ubeskrivelig. Dette erfarer også Laban for sin tros skyld. I Kashino fløt jødisk blod. Jødene i Bialystok fikk også føle dette. Man slår og jager når “jøde” nevnes. Jøder forfølges utrettelig. I 2000 år har jøder vandret omkring, og erfart elendighet overalt.”

Svar på de kildekritiske spørsmålene:

- Hva slags dokument kan dette være?
- Hva handler dokumentet om?
- Hvor gammelt tror du dokumentet er? Hvorfor?
- Hvem er det personen henvender seg til?
- Hvorfor er dette dokumentet blitt til?

- Hvilket yrke hadde den som skrev dette?
- Hvor kan det være fra?
- I siste sitat nevner Simon historiske hendelser i byene Bialystok og Kashino. Hvilke hendelser refererer han til? Bruk bøker eller digitale kilder for å finne svaret.

4 Skriv videre på Simons biografi i valgfri sjanger – det kan være f.eks. dikt, sang, drøm eller dagboknotat.

5 Gjør en bildeanalyse av portrettet av familien Mahler med barn.

- Hva ser du på bildet? Hva er i bakgrunnen og forgrunnen, hva er blikkpunktet på bildet?
- Hva slags bilde er dette? Fotografi, maleri?
- Når ble bildet tatt?
- Hvorfor tror du bildet ble tatt?
- Hvilke assosiasjoner skaper bildet for deg?
- Hva kan bildet fortelle om den historiske perioden bildet ble tatt i?

6 Les fotsporet om Selik Mahler, <https://www.jodiskefotspor.no/fotspor/selik-mahlers-historie>

7 På 28 kort beskrives hvordan holocaust fant sted i Europa. Elevene får en konvolutt med kortene, og skal sortere dem i kronologisk rekkefølge.

- Hvorfor ble Selik arrestert?

8 Les Seliks brev til Carey og klassen.

- Hva slags dokument kan dette være?
- Hva handler dokumentet om?
- Hvor gammelt tror du dokumentet er? Hvorfor?
- Hvem er det personen henvender seg til?
- Hvorfor er dette dokumentet blitt til?
- Hvor kan det være fra?
- Hva forteller dokumentet om hva den norske befolkningen visste om holocaust på denne tiden?

9 Skriv et svar på brevet fra Selik.

10 I de to siste oppgavene arbeider elevene i grupper. Les kronikken til Arnfinn Nordbø: <https://www.dagbladet.no/kultur/kaveh-bli-med-inn-og-kjenn-pa-lidelsene-joder-ble-utsatt-for-under-holocaust/69919090> . Analyser kronikken:

- Hvordan brukes Selik i kronikken?
- Hva slags tekst er det?
- Hva er forfatterens budskap?
- Hva slags argumenter bruker forfatteren for å få fram budskapet sitt?

11 Les om antisemittisme som fenomen, og antisemittisme i moderniteten, på Antisemittisme – før og nå: <http://antisemittisme-forogna.no/tema/antisemittismen/> og <http://antisemittisme-forogna.no/tema/modernitet/> . Se etter eksempler på fordømmen om at jøder er korrupte.

- Hvordan begrunnes fordømmen i de ulike historiske epokene?
- Hva er de historiske årsakene til at denne fordømmen mot jøder skapes? Bruk kunnskapen til å svare på følgende spørsmål: Hvorfor kaller Kaveh jøder korrupte?

Bruk det du har lært til å lage et leserinnlegg som svar til Kaveh. Bruk historiske argumenter for å gi et motsvar til Kavehs uttalelse. Leserinnlegget kan tilpasses avis, radio eller tv – velg om du vil skrive, spille inn eller filme innlegget.